

WSTĘPNA OCENA ROZWOJU GOSPODARSTW NISKOTOWAROWYCH W LATACH 2005–2008

Zbigniew Wasąg

Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Biuro Powiatowe w Biłgoraju

Joanna Tarasińska

Katedra Zastosowań Matematyki i Informatyki, Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie

Streszczenie. Celem pracy była ocena rozwoju gospodarstw niskotowarowych po dofinansowaniu UE w powiecie biłgorajskim. Przeanalizowano rozwój gospodarstw niskotowarowych uczestniczących w Planie Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW 2004–2006). Rolnicy głównie inwestowali w zakup maszyn i urządzeń uprawowych oraz do przygotowania pasz. Natomiast najczęściej używane ciągniki rolnicze i przyczepy stanowiły tylko 18,0 i 38,8%. Zdecydowanie najwięcej gospodarstw występuje w przedziałach o powierzchni: od 6 do 7 ha (33,2%), od 4 do 6 (28,9%) oraz od 7 do 9 (17,8%). Stwierdzono zróżnicowanie przestrzenne związane ze specyfiką terenu w zakresie rozwoju gospodarstw niskotowarowych. Rolnicy którzy kierowali gospodarstwami byli w wieku od 44–48 lat i 48–52 lata (po 16,4%) oraz 40–44 (15,5%) i 52–56 lat (13,8%)

Słowa kluczowe: gospodarstwa niskotowarowe, maszyny rolnicze, powierzchnia, wiek rolników

Wstęp

W kraju poprzez PROW na lata 2004–2006 liczbę beneficjentów w ramach działania „Wsparcie gospodarstw niskotowarowych” (WGN) szacowano na 73 tys., a tymczasem została ona przekroczona prawie dwukrotnie (116 tys.). Wsparcie polegało na wypłacie premii przez okres 5 lat, w wysokości stanowiącej równowartość 1250 euro rocznie [PROW 2004]. Pomoc kierowana była do gospodarstw, których wielkość ekonomiczna wynosiła od 2 do 4 ESU. Do wniosków o wsparcie, rolnicy byli zobowiązani dołączyć plan rozwoju gospodarstwa niskotowarowego, w którym deklarowali realizację jednego z kilkunastu przedsięwzięć (celów pośrednich). W kraju w ramach WGN spośród listy przedsięwzięć (celów pośrednich), jakie mogli wybrać wnioskodawcy najchętniej deklarowano zakup maszyn rolniczych, zwierząt gospodarskich bądź dzierżawę gruntu rolnego [Drożdżel 2007]. Nikłym zainteresowaniem cieszyły się natomiast inne przedsięwzięcia. Z punktu widzenia celu działania, jakim było ułatwienie małym gospodarstwom rolnym rozpoczęcia produkcji na rynek, należy stwierdzić, że większość rolników zadeklarowała realizację tych przedsięwzięć, które w największym stopniu przyczyniają się do poprawy żywotności ekonomicznej gospodarstwa, a więc uzyskanie, co najmniej 20 tys. zł ze sprzedaży własnych produktów. Był to zakup maszyn rolniczych i zwierząt gospodarskich oraz zakup lub dzierżawa gruntu rolnego.

Materiał i metody badań

Badaniami objęto 1339 wniosków o pomoc finansową „Wspieranie gospodarstw niskotowarowych” (PROW 2004-2006) złożone do Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa z powiatu biłgorajskiego. Przedstawiono dane empiryczne zrealizowanych przedsięwzięć i porównano do technicznego wyposażenia gospodarstw w ważniejsze maszyny i urządzenia w roku początkowym i docelowym (po wykonaniu zaplanowanego przedsięwzięcia). Ze względu na dużą ilość zebranych danych liczbowych przedstawiono rozkład wybranych cech w postaci histogramów oraz wykresów ramkowych. Dotyczy to wieku rolników oraz powierzchni gospodarstw z podziałem na gminy. Wykres ramkowy przedstawia różne aspekty rozkładu, takie jak mediana, 1-y i 3-ci kwartył oraz obserwacje „odstające”.

Wyniki i dyskusja

W pow. biłgorajskim w 5 letnim programie uczestniczy 1339 gospodarstw (kampania 2005), a ich ilość jest wyższa niż średnia przypadająca na jeden powiat w woj. lubelskim (904) i kraju (369). Wyposażenie gospodarstw w ważniejsze maszyny i urządzenia w latach 2005–2008 w ramach WGN obrazuje poziom wyposażenia technicznego oraz efekty po skorzystaniu ze wsparcia (tab. 1). Stwierdzono, że zakup najczęściej stosowanych maszyn: ciągników rolniczych i przyczep wyniósł tylko 18,0 i 38,8%, co może świadczyć o nasyceniu gospodarstw. Liczba ciągników w roku docelowym zwiększyła się z 0,7 do 0,9 szt./gosp. (o 29%). Natomiast w badanym powiecie odnotowano wielokrotny wzrost w przypadku glebogryzarek (125,3%), ładowaczy ciągnikowych (275,0%), agregatów uprawowych (139,6%), sadzarek do tytoniu (116,7%), ścinaczy zielonek (500,0%) oraz kombajnów do buraków (200,0) i porzeczek (600,0%). Stosunkowo niewielkie były efekty wyposażenia w kombajny zbożowe (51,4%) i do ziemniaków (41,0%). W kraju w ramach WGN spośród listy przedsięwzięć (celów pośrednich), jakie mogli wybrać wnioskodawcy, najchętniej deklarowano zakup maszyn rolniczych, zakup zwierząt gospodarskich oraz zakup bądź dzierżawę gruntu rolnego.

Według Kusza [2009] w latach 1996–1999 większe znaczenie w strukturze nakładów inwestycyjnych miały maszyny i urządzenia techniczne. Natomiast od roku 2000 można zaobserwować przewagę budynków i budowli. Przy realizacji zabiegów agrotechnicznych obserwuje się tendencję zastępowania maszyn i narzędzi o małej wydajności, narzędziami i maszynami zapewniającymi uzyskanie znacznie większych wydajności [Kowalik, Grześ 2006]. Muzalewski [2004] w latach 1992–1999 stwierdził niższy wzrost z 2,19 do 2,63 szt·gosp.⁻¹ (o 20%), co może świadczyć w tym okresie o braku wsparcia finansowego ze środków UE.

Na rys. 1 przedstawiono szczegółową strukturę powierzchni gospodarstw rolnych w działaniu WGN. Zdecydowanie najwięcej gospodarstw występuje o powierzchni od 6 do 7 ha (33,2%), od 4 do 6 (28,9%) oraz od 7 do 9 (17,8%).

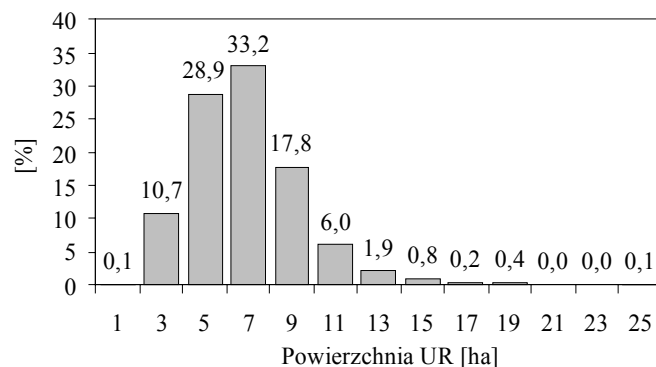
Wstępna ocena...

Tabela 1. Wyposażenie gospodarstw niskotowarowych (2-4 ESU) w ważniejsze maszyny i urządzenia na terenie pow. biłgorajskiego w latach 2005–2008 (WGN)

Table 1. Support of semi-subsistence farms (2-4 ESU) through the provision of major machines and equipment in the Biłgoraj county in years 2005-2008 (SSF)

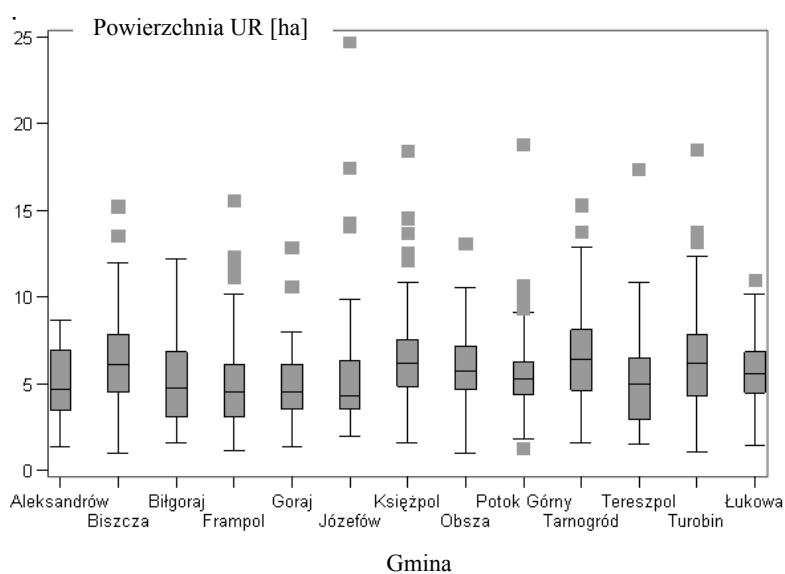
Wyszczególnienie	Rok		Zmiana gdy 2005 r. = 100%
	2005	2008	
Ciągnik rolniczy	1011	1193	18,0
Przyczepy rolnicze	183	254	38,8
Maszyny, narzędzia i urządzenia stosowane w uprawach polowych			
Pługi	526	587	11,6
Brony	329	400	21,6
Glebogryzarki	95	214	125,3
Kultywatory	347	427	23,1
Rozsiewacze nawozów	235	380	61,7
Ładowacze ciągnikowe	4	15	275,0
Rozrzutniki obornika	458	589	28,6
Siewniki zbożowe	284	398	40,1
Agregaty uprawowe	53	127	139,6
Opryskiwacze polowe	487	790	62,2
Kosiarki rotacyjne	326	461	41,4
Przetrzasko-zgrabiarki	121	168	38,8
Prasy zbierające	150	226	50,7
Kombajny zbożowe	72	109	51,4
Sadzarki do ziemniaków	138	180	30,4
Ścinacz zielonek	1	6	500,0
Rozdrabniacz do kukurydzy	2	2	
Snopowiązałka	3	6	100,0
Sadzarki do tytoniu	36	78	116,7
Wał strunowy	1	11	1000,0
Młocarnia	4	5	25,0
Maszyny do zbioru ziemniaków			
Kombajn ziemniaczany	39	55	41,0
Kopaczki do ziemniaków	31	38	22,6
Obsypnik/pielnik	13	28	115,4
Maszyny do zbioru buraków			
Kombajn do buraków	5	15	200,0
Maszyny stosowane w sadownictwie			
Kombajn do porzeczek	1	7	600,0
Rozdrabniacz sadowniczy	5	31	520,0
Sadzarka do owoców		2	

Źródło: obliczenia własne autorów

Rys. 1. Histogram powierzchni UR gospodarstw w działaniu „Wsparcie gospodarstw niskotowarowych”
 Fig. 1. Histogram of arable land areas of farms in the action „Support of semi-subsistence farms”

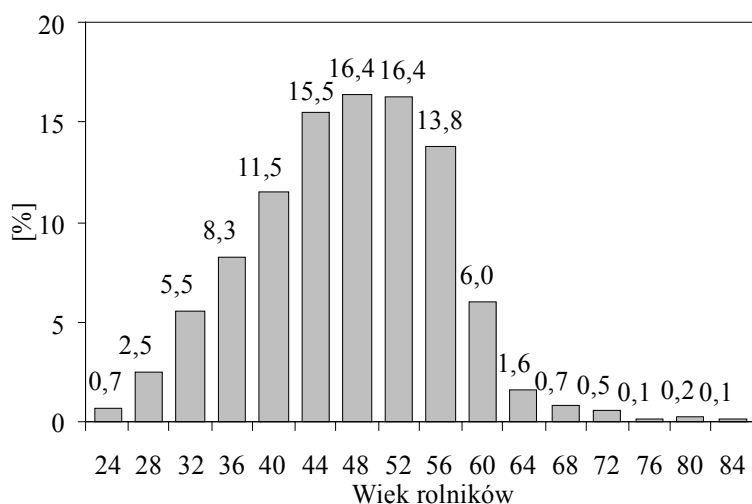
Na podstawie zebranych danych dotyczących 1339 gospodarstw powiatu biłgorajskiego biorących udział w działaniu WGN przeanalizowano powierzchnię gospodarstw (rys. 2) i wiek ich właścicieli (rys. 3).

Rys. 2. Wykres ramkowy powierzchni UR gospodarstw w działaniu WGN w podziale na gminy w pow. biłgorajskim
 Fig. 2. Frame graph of the area of arable land of farms in the SSF action in division into communes in the Biłgoraj county

Duże prostokąty na tych wykresach rozciągają się między pierwszym a trzecim kwartylem danych i podzielone są kreską wskazującą medianę. Tak więc w zakresie objętym przez prostokąt znajduje się połowa gospodarstw z odpowiedniej gminy. „Wąsy” wychodzące z ramek pokazują cały zakres danych z wyłączeniem obserwacji „nietypowych”, przedstawionych w postaci małych kwadratów. Powierzchnia gospodarstw we wszystkich gminach łącznie waha się między 1 a 24,72 ha, mediana powierzchni wynosi 5,57 ha zaś średnia arytmetyczna 5,84 ha. Wzajemne relacje między średnią arytmetyczną a medianą oraz wykres ramkowy na rys. 2 pokazują że rozkład powierzchni gospodarstw ma charakter prawoskośny tzn. więcej niż połowa gospodarstw ma powierzchnię poniżej wartości średniej. Analiza badanego powiatu w podziale na gminy wykazała, że występuje zróżnicowanie przestrzenne związane ze specyfiką terenu w zakresie rozwoju gospodarstw niskotowarowych [Wasąg 2009].

Szczegółowa struktura wieku beneficjentów działania WGN wykazała, że najczęściej występuje w przedziale 44–48 lat i 48–52 lata (po 16,4%) oraz 40–44 (15,5%) i 52–56 lat (13,8%) (rys. 3).

Rys. 3. Histogram wieku rolników w działaniu WGN
 Fig. 3. Histogram of the age of farmers in the SSF action

Wiek właścicieli we wszystkich gospodarstwach waha się między 22 a 83 lata, mediana wieku wynosi 46 lat zaś średnia arytmetyczna ok. 45,6 lat.

Podsumowanie

Pomoc finansowa niewielkim gospodarstwom rolnym, przyczyniła się do zwiększenia ich możliwości inwestycyjnych, a w rezultacie ułatwiła im osiągnięcie żywotności ekonomicznej. Pomoc gospodarstwom niskotowarowym daje szansę na ich modernizację, a w efekcie poprawę dochodowości. Umożliwia dostosowanie się do standardów UE w zakresie higieny produkcji, dobrostanu zwierząt i ochrony środowiska. Stwierdzono, że zakup najczęściej stosowanych maszyn: ciągników rolniczych i przyczep wyniósł tylko 18,0 i 38,8%. Zdecydowanie najwięcej gospodarstw występuje w przedziałach o powierzchni: od 6 do 7 ha (33,2%), od 4 do 6 (28,9%) oraz od 7 do 9 (17,8%). Stwierdzono, że występuje zróżnicowanie przestrzenne w badanym powiecie związane ze specyfiką terenu w zakresie rozwoju gospodarstw niskotowarowych. Rolnicy którzy kierowali gospodarstwami byli w wieku od 44–48 lat i 48–52 lata (po 16,4%) oraz 40–44 (15,5%) i 52–56 lat (13,8%)

Badania wykazały, że wsparcie gospodarstw niskotowarowych odgrywa znaczącą rolę w procesie przekształceń i modernizacji gospodarstw rolnych. Należy podkreślić, przyczynia się ono do realizacji zadań, związanych z nowymi wyzwaniami oraz zagrożeniami na obszarach wiejskich.

Bibliografia

- Drożdżel L.** (red.) 2007. ARiMR – Trzy lata po akcesji. ARiMR. Warszawa. s. 69-141.
- Kowalik I., Grześ Z.** 2006. Wpływ wykorzystania maszyn rolniczych na koszty mechanizacji w gospodarstwach rolnych o różnej powierzchni. *Inżynieria Rolnicza* 13 (88). s. 201-208.
- Kusz D.** 2009. Nakłady inwestycyjne w rolnictwie polskim w latach 1990-2007. *Roczniki Naukowe SERiA XI, 2.* Warszawa–Poznań–Olsztyn. s. 131-136.
- Muzalewski A.** 2004. Analiza i ocena wyposażenia gospodarstw w ciągniki oraz ich użytkowania. *Inżynieria Rolnicza II, 4* (59). s. 121-129.
- Wasąg Z.** 2009. Działalność rolnicza na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania w powiecie biłgorajskim. *Roczniki Naukowe SERiA, XI. 2.* Warszawa–Poznań–Olsztyn. s. 263-267.
- PROW 2004. Plan Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2004–2006. MRiRW. Maszynopis.

PRELIMINARY EVALUATION OF DEVELOPMENT OF SEMI-SUBSISTENCE FARMS IN YEARS 2005-2008

Abstract. The aim of the work was to evaluate the development of semi-subsistence farms after provision of additional funds from EU in the Biłgoraj County. The development of semi-subsistence farms participating in the Rural Areas Development Plan was analysed (PROW 2004-2006). Farmers invested mainly in the purchase of machines and equipment for cultivation and fodder preparation purposes. The most frequently used farm tractors and trailers constituted only 18.0% and 38.8%. The biggest number of farms can be found definitely in the following intervals: areas of 6-7 ha (33.2%), 4-6 ha (28.9%) and 7-9 ha (17.8%). The spatial differentiation connected with the specific nature of the land with regard to development of semi-subsistence farms was identified. The farmers running those farms were aged 44-48, 48-52 (16.4% in each case), 40-44 (15.5%) and 52-56 (13.8%).

Key words: semi-subsistence farms, farm machines, area, age of farmers

Adres do korespondencji:

Zbigniew Wasąg; e-mail: zbigniew.wasag@doplaty.gov.pl

Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa

Biuro Powiatowe w Biłgoraju

ul. Gen. Bora Komorowskiego 3

23-400 Biłgoraj